

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „ДИМИТЪР А. ЦЕНОВ” – СВИЩОВ
Катедра „Застраховане и социално дело”

РАДКА ИВАНОВА ВАСИЛЕВА

**„ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА РЕДУЦИРАНЕ ПЛАЩАНИЯТА
НА СЕДАНТА ПО ИМУЩЕСТВЕНО ЗАСТРАХОВАНЕ
В КОНТЕКСТА НА НЕГОВАТА ПРЕЗАСТРАХОВАТЕЛНА
ПРОГРАМА“**

АВТОРЕФЕРАТ

на дисертационен труд за присъждане на образователна и научна
степен „доктор” по научна специалност
„Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка
(застраховане и социално дело)”

Научен ръководител:
Доц. д-р Пламен Йорданов

СВИЩОВ

2024

Дисертационният труд се състои от 229 страници, от които: заглавна страница – 1 страница; съдържание – 5 страници; увод – 5 страници; основен текст (три глави) – 186 страници; заключение – 2 страници; декларация за оригиналност и достоверност – 1 страница; цитирана и използвана литература – 6 страници (74 източника), 22 приложения. В подкрепа на изложението са оформени 34 таблици и 13 фигури.

Дисертационният труд е обсъден и предложен за защита по реда на Закона за развитието на академичния състав в Република България от катедра „Застраховане и социално дело” при Факултет „Финанси“ на Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов.

Защитата ще се проведе на 12.09.2024 г. (четвъртък) от 13:30 ч. в Заседателна зала на „Ректорат“ на СА „Д. А. Ценов“ - Свищов.

Материалите по защитата са на разположение в Отдел „Докторантура и академично развитие” при СА „Д. А. Ценов“ - Свищов.“

I. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Актуалност на темата

Особеностите в развитието на риска в имущественото застраховане са предпоставка застрахователните дружества да търсят различни начини за неутрализиране на неблагоприятните последици от неговото настъпване, което би застрашило техните способности да изпълнят своите задължения към застрахованите. Широко разпространена практика в тази посока е споделяне на този риск с презастрахователите посредством сключване на различни видове презастрахователни договори. Дългогодишната практика и традициите в презастрахователните отношения показват, че проблемите, свързани с неблагоприятните отклонения на изплатените от очакваните обезщетения, биват решавани по-успешно не чрез отделен презастрахователен договор, а посредством прилагането на един „поцялостен“ подход, т.е. изграждане на презастрахователна програма. В контекста на редуцирането на изплатените обезщетения и поемането на част от тях от презастрахователите, най-важен, основополагащ елемент в презастрахователната програма, е правилното дефиниране на „самозадържането на седанта“¹. Благодарение на него става възможна количествената характеристика на всички важни потенциални загуби, които са базата за определяне на максималната сума от обезщетения, които застрахователят може да плати без да изпита сериозни затруднения.

2. Обект и предмет на изследването

Обект на разработката са изплащаните обезщетения от застрахователното дружество по имуществено застраховане и пътищата за тяхното редуциране посредством установяване на подходящи лимити на

¹ В презастрахователните отношения е възприето застрахователят да се нарича „седант“. В този смисъл, по-нататък в автореферата понятията „седант“ и „застраховател“ следва да се разглеждат като синоними.

самозадържане, в контекста на изграждането на презастрахователна програма.

Предмет на изследването са съществуващите и наложени в практиката презастрахователни покрития в имущественото застраховане, с акцент начините за тяхното използване и комбиниране в посока намаляване размера на плащанията на застрахователя, породени от неблагоприятно развитие на риска.

3. Изследователска теза

Защитаваната **изследователска теза** в дисертационния труд е следната: Посредством коректно дефинираното самозадържане, в контекста на изградената презастрахователна програма, съществува сериозен потенциал за редуциране плащанията и оптимизиране на резултатите на застрахователното дружество, работещо в сферата на имущественото застраховане.

4. Цел и задачи на дисертационния труд

Основната **цел** на дисертационния труд е на база данни и конкретни примери от застрахователната и презастрахователната практика да се очертаят възможностите за оптимизиране на плащанията на седанта по имуществено застраховане в рамките на дефинираното самозадържане, представляващо елемент от неговата презастрахователна програма.

Постигането на поставената цел изисква изпълнението на следните по-важни **изследователски задачи**:

- изясняване същността, особеностите и видовете имуществени застраховки;
- очертаване на динамиката и тенденциите в развитието на пазара на застрахователни и презастрахователни операции по имуществено

застраховане в България и установяване на потенциалната необходимост от допълнителна презастрахователна защита по отделните видове застраховки;

- анализиране на методите и формите на презастрахователната защита, използвани в имущественото застраховане;

- очертаване на някои възможности за редуциране на размера и неблагоприятните отклонения на плащанията в застрахователната съвкупност по имуществено застраховане по пътя на презастраховането.

5. Методология на изследването

За решаването на изследователските задачи, постигане на целта и доказване на изследователската теза са използвани: исторически метод, логически метод, сравнителен метод, методи за събиране на първична информация, метод на анализа и синтеза, индуктивен и дедуктивен метод, статистически методи за обработка на информацията. Направените изчисления се базират на официална статистическа информация, извлечена от публикации на Комисията за финансов надзор, както и коригирана с приблизителни стойности вътрешнофирмена информация.

6. Обхват на изследването

Изследователската работа в дисертационния труд е насочена към дефиниране на проблемите, свързани с редуциране на изплащаните обезщетения от застрахователите. Акцент в изследването са възможностите за оптимизиране на тези плащания по имуществено застраховане в рамките на дефинираното самозадържане, представляващо елемент от презастрахователната програма.

Настоящото изложение не претендира за всеобхватност. Съществува обективна невъзможност в едно изложение да бъдат представени всички пътища и способности за редуциране плащанията на седанта по имуществено

застраховане в контекста на неговата презастрахователна програма. Това обаче, не е пречка да бъдат посочени някои основни подходи, които считаме, че могат да са в полза на застрахователите при преодоляването на предизвикателствата, свързани с редуциране размера на дължимите обезщетения. По този начин основната цел на дисертационния труд ще бъде постигната, изследователската теза ще бъде доказана, а поставените задачи ще бъдат решени.

7. Апробация на дисертационния труд

Дисертационният труд е обсъден на заседания на катедра „Застраховане и социално дело” при Стопанска академия „Д. А. Ценов” – Свищов. Части от изследването са представени на научни форуми и са публикувани в специализирани научни издания.

II. СТРУКТУРА И СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Дисертационният труд се състои от увод, изложение в три глави и заключение. Общият обем на увода, трите глави и заключението е 194 страници. Изложението е онагледено с 34 таблици и 13 фигури.

В дисертационния труд се включват още: декларация за оригиналност и достоверност и цитирана и използвана литература.

Дисертационният труд е структуриран по следния начин:

УВОД

Глава първа Имущественото застраховане и неговото място на застрахователния пазар в България

1. Същност, особености и видове имуществени застраховки

1.1. Същност и особености на имущественото застраховане

1.2. Основни видове имуществено застраховане

1.2.1. Застраховка на сухопътни превозни средства, без релсови превозни средства

1.2.2. Застраховка на релсови превозни средства

1.2.3. Застраховка на летателни апарати

1.2.4. Застраховка на плавателни съдове

1.2.5. Застраховка „Товари по време на превоз“

1.2.6. Застраховка „Индустриален пожар“

1.2.7. Застраховка „Пожар и други опасности“

1.2.8. Технически застраховки

1.2.8.1. Застраховка „Авария на машини“

1.2.8.2. Застраховка „Прекъсване на производството“

1.2.8.3. Застраховка „Строително-монтажни рискове“

1.2.9. Земеделски застраховки

1.2.10. Застраховка „Щети на имуществото“

1.2.11. Застраховка на животни

2. Особенности при ликвидацията на щетите и определяне на обезщетенията по имуществено застраховане

2.1. Ликвидация на щетите при застраховка на сухопътни превозни средства, без релсови превозни средства

2.2. Ликвидация на щетите при застраховка на релсови превозни средства

2.3. Ликвидация на щетите при застраховка на летателни апарати

2.4. Ликвидация на щетите при застраховка на плавателни съдове

2.5. Ликвидация на щетите при застраховка „Товари по време на превоз“

2.6. Ликвидация на щетите при застраховка „Индустриален пожар“

2.7. Ликвидация на щетите при застраховка „Пожар и други опасности“

2.8. Ликвидация на щетите при технически застраховки

2.9. Ликвидация на щетите при земеделски застраховки

2.10. Ликвидация на щетите при застраховка „Щети на имуществото“

2.11. Ликвидация на щетите при застраховка на животни

3. Състояние и развитие на пазара на застрахователни и презастрахователни операции по имуществено застраховане в България

3.1. Състояние на българския застрахователен пазар по имуществено застраховане за периода 2018-22 г. през призмата на презастрахователните отношения

3.2. Използване на „коефициента на вариация“ като възможност за анализ на пазара на имуществени застраховки и тяхната потенциална необходимост от допълнителна презастрахователна защита

3.2.1. Теоретически постановки и дефиниции

3.2.2. Анализ на резултатите

Глава втора Презастраховането като начин за изравняване на риска извън застрахователната съвкупност

1. Същност на презастраховането

1.1. Исторически сведения за наличието на презастрахователни отношения

1.2. Презастраховане – същност, функции и предимства

2. Видове, методи и форми на презастрахователна защита

2.1. Дефиниране на понятията видове, методи и форми в презастраховането

2.2. Видове презастраховане

2.3. Методи на презастраховане

2.3.1. Пропорционално презастраховане

2.3.2. Непропорционално презастраховане

2.4. Форми на пропорционално презастраховане

2.4.1 Квотно презастраховане

2.4.2. Ексцедентно презастраховане

2.4.3. Квотно-ексцедентно презастраховане

2.5. Форми на непропорционално презастраховане

2.5.1. Презастраховане „Превес на загубата“

2.5.2. Разновидности на презастраховането „Превес на загубата“

3. Презастрахователна програма на застрахователното дружество

3.1. Същност, цели и предимства на презастрахователната програма

3.2. Организация и разработване на презастрахователната програма

Глава трета Насоки за минимизиране на неблагоприятните отклонения на плащанията в застрахователната съвкупност по имуществено застраховане в контекста на изградена презастрахователна програма

1. Самозадържането на застрахователя като елемент на презастрахователната програма на седанта

1.1. Същност и цели на самозадържането

1.2. Фактори, влияещи върху размера на самозадържането

2. Възможности за определяне на самозадържането при различните форми на презастраховане

2.1. „Вероятност за несъстоятелност“ при определянето самозадържането на седанта при пропорционално презастраховане

2.1.1. Определяне на оптималното самозадържане на седанта при квотно презастраховане

2.1.2. Определяне на оптималното самозадържане на седанта при ексцедентно презастраховане

2.2. „Потребност от презастраховане“ при самозадържане в случай на пропорционално презастраховане

2.3. „Приоритет на седанта“ при непропорционално презастраховане

3. Други възможности за редуциране на плащанията на застрахователя в рамките на неговото самозадържане

3.1. Определяне на застрахователен максимум

3.2. Комбиниране на презастрахователни договори

3.2.1. Работно покритие „Превес на загубата“ за един обект след Ексцедентно презастраховане

3.2.2. Работно покритие „Превес на загубата“ за един обект след Квотно презастраховане

3.2.3. Работно покритие „Превес на загубата“ за един обект и Катастрофично покритие „Превес на загубата“ за едно събитие

3.2.4. Покритие „Спиране на загубата“ и Квотно презастрахователно покритие

Заключение

Декларация за оригиналност и достоверност

Цитирана и използвана литература

Приложения

III. КРАТКО ИЗЛОЖЕНИЕ НА СЪДЪРЖАНИЕТО И РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ИЗСЛЕДВАНЕТО

УВОД

Уводната част на дисертационния труд е разработена в обем от пет страници и съдържа обосновка на актуалността и значимостта на темата. В нея са дефинирани обекта и предмета на изследването и е формулирана изследователската теза. Обособена е основната цел, формулирани са задачите за нейното осъществяване и е представена методологията на изследването.

Глава първа. Имущественото застраховане и неговото място на застрахователния пазар в България

Първа глава на дисертационния труд е разработена в обем от 58 страници и е структурирана в параграфи, както следва:

Параграф 1. Същност, особености и видове имуществени застраховки се състои от два подпараграфа:

1.1. Същност и особености на имущественото застраховане;

1.2. Основни видове имуществено застраховане.

Първият подпараграф дефинира същността и особеностите на имущественото застраховане. В подпараграфа се дефинира обхвата от обекти, които попадат в неговата сфера като сгради, машини, транспортни средства, готова продукция, стоки в складове и магазини, животни, селскостопански култури, товари в транспортни средства и др. Отразени са рисковете, включени в застрахователния договор, според които застрахователят носи отговорност да компенсира щети, свързани с настъпването на: пожар, гръм, експлозия, наводнение, земетресение, градушка, проливен дъжд, кражба, вандалски действия на неизвестни лица

и др. Очертано е и мястото на имущественото застраховане, според законоустановената класификация, посочена в Кодекса за застраховането.

Вторият подпараграф, в контекста на необходимостта от презастрахователната защита по отношение на имуществените застраховки, откроява класификацията, публикувана на сайта на Комисията за финансов надзор, която ще бъде използвана по-нататък в изследването, а именно: застраховка на сухопътни превозни средства, без релсови превозни средства; застраховка на товари по време на превоз; застраховка „Индустриален пожар“, застраховка „Пожар и други опасности, технически застраховки; земеделски застраховки; застраховка кражба, грабеж, вандализъм, застраховки на животни. Същевременно, в подпараграфа е отделено внимание на основните характеристики на гореспоменатите имуществени застраховки като обект на застраховката, покрити и изключени рискове, застрахователна сума, застрахователна премия и др.

Параграф 2. Особености при ликвидацията на щетите и определяне на обезщетенията по имуществено застраховане се състои от единадесет подпараграфа. Посредством своеобразна „обобщена форма на представяне“, при заимстването на най-съществените части от общите условия по имуществените застраховки, предлагани на българския застрахователен пазар, в подпараграфите са открити по важните моменти, свързани с настъпването на застрахователното събитие, произтичащите от това действия на застрахования и застрахователя, определянето на застрахователното обезщетение и т.н.

Параграф 3. Състояние и развитие на пазара на застрахователни и презастрахователни операции по имуществено застраховане в България е структуриран в два подпараграфа и разглежда състоянието на българския застрахователен пазар по имуществено застраховане за периода

2018-22 г. през призмата на презастрахователните отношения и използване на „коефициента на вариация“ като възможност за анализ на пазара на имуществени застраховки при установяването на тяхната потенциална необходимост от допълнителна презастрахователна защита.

Първи подпараграф започва с проследяване през годините на развитието на имущественото застраховане в България в контекста на презастрахователните отношения. За периода 2018-22 г. са извършени редица констатации и са открити тенденции по отношение на: дял на имуществените застраховки спрямо останалите застраховки от раздел „Общо застраховане“; премиен приход по имуществено застраховане; относителен дял на отстъпените премии в премийния приход на имуществените застраховки; изплатени обезщетения по имуществено застраховане; дял на презастрахователите в обезщетенията по имуществените застраховки; съотношението на приходите от комисиони и участието в резултата, спрямо отстъпените презастрахователни премии, по договори пласирани на презастрахователя по имуществените застраховки.

Втори подпараграф е посветен на използване на „коефициента на вариация“ като възможност за анализ на пазара на имуществени застраховки при установяването на тяхната потенциална необходимост от допълнителна презастрахователна защита. Като база за дефинирането на тази необходимост са използвани коефициентът на вариация на застрахователните обезщетения, коефициентът на вариация на квотата на щетите и коефициентът на вариация на вероятността за настъпване на застрахователен случай по отделните имуществени застраховки.

В обобщение на изложеното в първа глава са направени следните **изводи:**

Първо. В обхвата на имущественото застраховане попадат обекти от най-различни естество и предназначение. Всички тези обекти са изложени на изключително голямо разнообразие от рискове, породени от природни

събития, човешка дейност, рискове, свързани с нормалното функциониране и експлоатация на самите имущества и др.

Второ. Поради изложеността на някои от застрахованите обекти към големи по размер загуби, застрахователните дружества, предлагащи имуществени застраховки, с цел балансиране на своите бъдещи плащания, използват услугите на презастрахователите, т.е. прибягват до т.нар. „презастрахователна защита“. По този начин те успяват да намалят вероятността от изпадане в невъзможност да изпълнят своите задължения към застрахованите.

Трето. Благодарение на публикуваната информация от Комисията за финансов надзор става възможно въвеждането на една допълнителна алтернатива за анализ на потенциалната нужда, дефинирана от нас като „необходимост от презастрахователна защита“. Тази необходимост би могла да бъде установена посредством изчисляването на: коефициент на вариация на изплатените обезщетения, коефициент на вариация на квотата на щетите и коефициент на вариация на вероятността за настъпване на застрахователен случай (вероятност за щета). Резултатите от изчисленията, превишаващи над 30% от разсейването на признака, са показателни при кои видове имуществени застраховки има по-голяма необходимост от презастрахователна защита, която би спомогнала за „изглаждане на потенциалните върхове в плащанията“, от там и по-добро балансиране на резултатите, свързани с развитието на риска.

Четвърто. По отношение коефициента на вариация на изплатените обезщетения за целия застрахователен пазар, поради причини като: изключително малък обем на сключените застраховки (в повечето случаи под 100 застраховани обекта) и неравномерно разпределение при три от застраховките се наблюдава изключително висок процент на разсейване. Резултати, като тези при застраховка "Релсови превозни средства" –

132,64%, застраховка "Летателни апарати" –119,68% и застраховка "Плавателни съдове" – 115,31%, налагат заостряне на вниманието или поради повишената необходимост от допълнителна, или коригиране на вече договорената презастрахователна защита.

Пето. Изчислените коефициенти на вариация на квотите на щетите, по отделните имуществени застраховки за периода 2018-2022 г., показват най-голяма степен на разсейване около средните резултати при застраховките „Релсови превозни средства" (104,99%), „Летателни апарати"(107,49%), „Плавателни съдове" (81,32%). Тези резултати биха могли да бъдат показателни за взимане на мерки за балансиране на резултатите по застраховките по пътя на презастраховането.

Шесто. При коефициента на вариацията на вероятността за настъпване на застрахователен случай най-неблагоприятни са резултатите на застраховка на релсови превозни средства (112,10%) и застраховка на животни (114,00%). Тези две застраховки, както и застраховка на летателни апарати (94,06%) имат в най-висока степен необходимост от евентуална допълнителна презастрахователна защита.

Глава втора. Презастраховането като начин за изравняване на риска извън застрахователната съвкупност

Втора глава на дисертационния труд е разработена в обем от 57 стандартни страници и е структурирана в три параграфа, както следва:

Параграф 1. Същност на презастраховането, с два подпараграфа:

1.1. Исторически сведения за наличието на презастрахователни отношения

1.2. Презастраховане – същност, функции и предимства

Първи подпараграф разглежда възникването и развитието на презастраховането като успешна възможност за „прехвърляне” на част или

изцяло поетите рискове от застрахователите. В подпараграфа е проследен един обширен исторически период – от най-ранните сведения за презастраховането, датиращи от средата на XIV век, до появата на създаването на първото изцяло презастрахователно дружество – Кьолнското (1842 г.).

Втори подпараграф е посветен на същността на презастраховането, на неговите функции и предимствата, които то дава на застрахователните дружества. Самото презастраховане, което може да бъде разглеждано като една своеобразна „застраховка“ за застрахователите, служи за по-широкото разпределение на рисковете. Посредством него се покриват част от рисковете, поети от застрахователите, като по този начин се намалява излагането им на ликвидни проблеми или дори заплахата от финансов крах в резултат на голяма загуба. Тъй като рискове с високи застрахователни суми и високи изложености могат да бъдат презастраховани, първичните застрахователи могат да постигнат по-хомогенни съвкупности.

Основната функция на презастраховането, респективно на сключена презастрахователна сделка, е да намали риска, свързан със застрахователните искове, а оттам и намаляването на размера на изплатените обезщетения, свързани с тях. Същевременно могат да се обобщят и няколко други негови функции, които водят до редица предимства и ползи за застрахователите като: изглаждане на резултатите, трансфериране на риск, предлагане на опит и експертиза, възможност за увеличаване размера на съвкупността, гаранция за уреждане на исковете; облекчения по отношение на изискванията за собствен капитал, увеличаване на капацитета на застрахователя, стабилизиране на понесените загуби, ограничаване на колебанията в резултатите на годишна база, защита срещу катастрофични събития и др.

Параграф 2. Видове, методи и форми на презастрахователна

защита е разработен в пет подпараграфа:

2.1. Дефиниране на понятията видове, методи и форми в презастраховането

2.2. Видове презастраховане

2.3. Методи на презастраховане

2.4. Форми на пропорционално презастраховане

2.5. Форми на непропорционално презастраховане

Поради голямото разнообразие в специализираната литература, свързано с разграничаването и характеризирането на различните видове, методи и форми на презастраховане, *първи подпараграф* е посветен на дефинирането на понятията видове, методи и форми в презастраховането.

Обстоятелства като дългогодишна практика, натрупан опит, конюнктурата на отделните презастрахователните пазари, са причината за съществуването на различни видове, методи и форми на презастраховане. В презастрахователната практика, а дори и в специализираната презастрахователна литература, не се прави стриктно разграничение между отделните понятия. Нещо повече, при сравняването на две класификации може да се срещнат както определени разлики в разграничаването им, така и известно препокриване.

Във връзка с необходимостта от разясняване на същността и механизмите на действие на презастрахователната защита, в дисертационния труд е използвана класификацията, според която *„видовете, методите и формите* на презастраховане, резултат от историческото им развитие, биха могли да бъдат разграничени според юридическата им концепция и според метода (технологията на сключване)“.

Според гореспомената класификация, от юридическа гледна точка, според правата и задълженията, свързани с отстъпването и поемането на отговорности и/или загуби, презастраховането се подразделя на *видовете*:

факултативно, факултативно-облигаторно, облигаторно-факултативно и двустранно-облигаторно презастраховане.

Според концепцията, основана на технологията на сключване, са налице пропорционален и непропорционален *методи* на презастраховане. От своя страна, пропорционалният и непропорционалният метод на презастраховане, се подразделят на отделни *форми* на презастрахователна защита. Според пропорционалното разпределение на правата и задълженията по презастрахователния договор, формите на презастраховане се подразделят на квотно, ексцедентно и квотно-ексцедентно презастраховане. При непропорционалният метод на презастраховане, основно място заемат „Превес на загубата” и „Спиране на загубата”.

Във *втори подпараграф* са очертани характеристиките и предимствата и недостатъците, които носят на застрахователите различните видове факултативно, факултативно-облигаторно и двустранно-облигаторно презастраховане.

При *факултативното* презастраховане застрахователят отстъпва и презастрахователят поема целия или част от риска. Факултативното презастраховане се договаря отделно за всеки отделен обект, който се презастрахова. Към такъв вид презастраховане прибъгват застрахователи във връзка с: отделни обекти (рискове), които не са обхванати от техните текущи презастрахователни договори; за суми, надвишаващи паричните лимити на техните презастрахователни договори; за необичайни рискове.

Едно от най-важните предимства на факултативното презастраховане се въплътява във възможността застрахователното дружество да извършва постоянна селекция на обектите, да задържа за себе си тези, за които статистиката от минали периоди показва по-малка вероятност за настъпване на неблагоприятно събитие, а останалите да предлага за презастраховане. Факултативното презастраховане е удобно и за обекти и рискове, които не са обхванати от текущите презастрахователни покрития.

По-високият размер на разноските, свързани със сключването и поддържането на договора, поради индивидуалното поемане на всеки риск, е един от недостатъците на факултативното презастраховане. Възможността за отделна оценка на всеки презастрахован риск обаче, увеличава вероятността презастрахователят да може да определи цената на договора, която в по-пълна степен да съответства на включените рискове. Недостатък е и обстоятелството, че пласирането на отговорността изисква време.

Според характеристиката на **факултативно-облигаторното презастраховане** застрахователното дружество има възможността, но не и задължението, да отстъпва на презастрахователното дружество част от поетите отговорности. Презастрахователят от своя страна е задължен да поема части от предложените му отговорности. Обикновено, такива презастрахователни отношения възникват, когато застрахователят (седантът) и презастрахователят са част от една обща холдингова структура.

Предимствата за седанта се изразяват в: способността да избира кои отговорности да задържи изцяло за себе си (и да задържа целия премиен приход) и кои да отстъпи; автоматичността, която дава презастрахователното покритие; възможността за балансираност на застрахователната съвкупност на седанта и др. Недостатъците, които касаят най-вече презастрахователя, се свеждат до: трудното балансиране на презастрахователната съвкупност; неравномерността на постъпващите цесии; опасността да бъдат отстъпвани за презастраховане само „отговорности или обекти с лошо качество“² и др.

При **двустранно-облигаторното презастраховане**, наречено още автоматично, текущо или договорно, застрахователното дружество е задължено да отстъпва на презастрахователя, установена с презастрахователен договор, част от размера на застрахованите обекти, а

² „отговорности или обекти с лошо качество“ са тези, при които вероятността за настъпване на застрахователно събитие е много голяма.

презастрахователят е длъжен да поема (презастрахова) тази част. Този вид презастраховане, най-често използван в практиката, е уместно да се прилага в случаите, в които застрахователната съвкупност се състои от достатъчен брой обекти, подлежащи на презастраховане.

Трети подпараграф е посветен на методите на презастраховане, а именно пропорционален и непропорционален.

Основният принцип, свързан с механизма на действие на пропорционалното презастраховане, се свежда до презумпцията, че застрахователната премия и потенциалните загуби се поделят между презастрахователя и седанта в същата пропорция, в която е споделено задължението (наречено още: отговорност или застрахователна сума). Презастрахователното дружество се съгласява да спазва същите условия на покритие, упоменати в застрахователния договор, обстоятелство, известно в презастрахователната практика като „следване на съдбата“.

При непропорционалното презастраховане презастрахователят се съгласява да изплати обезщетение на застрахователя (презастрахования) за загуби, които превишават предварително определена парична сума, посочена от презастрахования и породена от рискове, свързани със защитената съвкупност. Презастрахованият задържа цялата сума до този определен паричен лимит, а презастрахователят плаща загубите, превишаващи този лимит.

Четвърти подпараграф разглежда същността, механизма на действие, предимствата и недостатъците на формите на пропорционалното презастраховане – квотно, ексцедентно и квотно-ексцедентно.

При квотното презастраховане презастрахователят се съгласява да презастрахова фиксирана част (пропорция) от всички обекти, поети от седанта, като споделя пропорционално всички загуби и получава насреща същата пропорция от всички директни (оригинални) застрахователни премии, намалена с договорената презастрахователна комисионна, дължима

на застрахователя. Основното предимство на квотното презастраховане е неговият опростен механизъм на действие. Могат да бъдат посочени и други предимства като: седантът е автоматично защитен срещу рискове, включени в условията на договора; използването му от новосъздадени дружества, които нямат натрупан опит; при стартирането на дейност на нова територия или по нови застраховки, за които липсват статистически данни; може да се използва и за съвкупност от обекти с хомогенни характеристики; може да се използва и в случаите, когато седантът иска да подобри своите параметри, свързани с изискванията за Платежоспособност II; липса на антиселекция спрямо презастрахователя; презастрахователят може да получи по-балансирана съвкупност; предлага по-високо компенсиране на седанта при покриване на първоначалните му разноси (т.е. разноси за придобиване и администриране) чрез съответните комисионни от презастрахователите; най-висок размер на комисионната за седанта; намалява абсолютния потенциал за загуба, но няма относителна промяна на техническия риск и др.

Дългогодишната практика при използването на квотното презастраховане показва, че то притежава и някои *недостатъци* като: седантът няма гъвкавостта да променя задържането си за различните обекти, които застрахова съгласно квотното споразумение и не може да промени/подобри своя рисков профил; налице е по-малко защита срещу големи загуби и натрупване на много единични загуби, произтичащи от едно събитие; поради пропорционалният характер на презастрахователния договор, коефициентът на вариация на плащанията остава непроменен; седантът е длъжен да отстъпва и най-малките по размер отговорности, вместо да задържи събраният за тях премиен приход изцяло за себе си.

При ексецедентното презастраховане застрахователното дружество може да задържи за своя сметка цялата премия за застраховани обекти, които попадат в обхвата на собственото му задържане. Размерът на

собственото задържане на застрахователя се нарича „линия“, а отговорността на презастрахователя (ексцедента) се измерва в брой линии.

Предимствата на Ексцедентния договор могат да се сведат до: по-добро изравняване на риска в съвкупността на седанта; предоставя на седанта възможността да застрахова по-големи обекти чрез увеличаване на неговия капацитет за застраховане чрез закупуване на втори или трети ексцедентен договор (ексцедентни части); седантът може да задържи премийния приход за малките обекти изцяло за себе си; предоставя презастрахователна защита от големи единични загуби; подобрява границата на платежоспособност на седанта, изчислена като отношение между наличния собствен капитал и задържаният премиен приход.

Недостатъците при прилагането на Ексцедентно презастраховане се свеждат до: повишен размер на разноските, свързани с администрирането на презастрахователния договор; наличие на възможност за небалансираност на презастрахователната съвкупност, тъй като седантът ще задържи „добрите“ обекти и прехвърли само по-малко желаните такива; има по-малка защита срещу колебанията в областта на малките и средни по размер обекти, тъй като обикновено тези обекти остават в рамките на самозадържането и натрупването на много единични загуби, произтичащи от едно събитие.

При квотно-ексцедентното презастраховане е налице обвързването на квотния презастрахователен договор и ексцедентния презастрахователен договор. Такива договори са особено подходящи за новосъздадени дружества, които не могат да предложат достатъчно балансирано портфолио, за да получат ексцедентен договор, който да осигури автоматично покритие за големите рискове, които периодично може да се наложи да застрахова. От друга страна, от административна гледна точка е времеемко и скъпо да се организира отделно факултативно презастраховане за всеки голям риск.

При този вид споразумение, недостатък за презастрахователят е липсата на стимул за отстъпващия застраховател да упражнява застрахователна дисциплина и да застрахова „обекти от добро качество“³, докато застрахователят може да възрази срещу прехвърлянето на ненужно голяма част от brutния си премиен приход в полза на презастрахователя.

Пети подпараграф насочва вниманието към формите на презастраховане - Презастраховане “Превес на загубата” и неговите разновидности.

Презастраховането „Превес на загубата“ (англ. „Excess of Loss”) може да се използва за справяне с проблемите, свързани с акумулирането на риска и катастрофичните рискове. При презастраховане “Превес на загубата”, границата, която определя частта от загубата, която поема седанта, т.нар. „приоритет“ и частта от загубата, която поема презастрахователя, т.нар. „пласт“, се нарича първа ексцесна точка. В презастрахователния договор могат да участват и повече презастрахователи. Границата на техните части от загубата, ще бъде определяна от поредните ексцесни точки.

Предимствата на презастрахователния договор “Превес на загубата” от гледна точка на седанта биха могли да бъдат посочени в няколко насоки. На първо място, седантът получава защита само срещу големите загуби, които биха могли да натоварят финансовите му възможности. Второ, тъй като презастрахователят не носи отговорност за по-честите малки загуби, струващи по-малко от превишаването на долната граница на презастраховане “Превес на загубата”, цедиращата компания запазва за своя сметка по-висок дял от brutния си приход от премии. Трето, административните разноси са доста по-ниски и за двете страни. Като *недостатъци* могат да се посочат: осигурява защита главно срещу „тежина на щетата“; ниският размер на приоритета води до по-високи

³ „Обект или отговорност добро качество“ – обект или отговорност с ниска вероятност за настъпване на застрахователно събитие.

административни разходи; липса на комисионна за седанта; при „клауза за възстановяване“, седантът може да се наложи да заплати допълнителна премия, ако възникнат загуби през годината.

Презастраховането “Превес на загубата” се прилага в разновидностите: “*Работно покритие*” (наречено още презастраховане “за един обект”) и “*Катастрофично покритие*” (наречено още презастраховане “за едно събитие”).

Сключеното презастрахователно споразумение “*Работно покритие*” ограничава плащанията на застрахователя за всеки един отделен пострадал застрахован обект. То защитава седанта за всяка една единична загуба, която надвишава стойността, която той е решил да задържи за собствена сметка (приоритет). Презастрахователното дружество покрива „горницата“ на всяка една загуба, надвишаваща приоритета на седанта. Застрахователното дружество не е защитено от акумулирането на множество единични загуби, вследствие на настъпването на едно събитие. Приложеното от седанта „Работно покритие“ би могло да му донесе някои предимства като: намаляване на загубите и в следствие редуциране на обезщетението от настъпила единична голяма по размер щета; задържане на малките по размер щети изцяло за собствена сметка (от там задържане на целия премиен приход); балансиране (в рамките на приоритета) на резултатите от големите по размер, единични загуби. Същевременно, налице са и някои недостатъци като: големи по размер колебания в резултатите на седанта, невъзможност за защита от кумулиране на отделни единични загуби, причинени от едно събитие.

“*Катастрофичното покритие*” предоставя презастрахователна защита, над приоритета на седанта, в случай на кумулирани загуби от едно събитие и наличие на множество пострадали обекти от него, например загуби, натрупани като обща сума от настъпването на едно събитие, като например, земетресение, ураган, наводнение, градушка, пожар и др. При

презастрахователното „Катастрофично събитие“ е от особена важност изключително точното дефиниране на термина „събитие“, като например: момент на настъпване, времетраене, брой засегнати обекти и др. *Предимствата*, които носи прилагането на такъв вид презастрахователно покритие се свежда най-вече до ефективната защита от кумулирането на множество единични загуби от едно събитие и възможността то да бъде приложено едновременно по няколко вида имуществени застраховки.

Параграф 3. Презастрахователна програма на застрахователното дружество на втора глава от дисертационния труд е структуриран в два подпараграфа:

3.1. Същност, цели и предимства на презастрахователната програма

3.2. Организация и разработване на презастрахователната програма

В *първи подпараграф* вниманието е насочено към същността, целите и предимствата на презастрахователната програма.

В процеса на своята дейност застрахователните дружества се нуждаят от комбинация от няколко презастрахователни договора, за да отговорят на нуждите си. Комбинацията от тези презастрахователни договори се нарича презастрахователна програма. Различните застрахователи използват различни видове комбинации от презастрахователни договори за различни цели.

Основната цел на презастрахователната програма е свързана с контрол върху колебанията на изплатените обезщетения и нестабилността, които тези колебания предизвикват, особено при липса на хомогенност и липса на голям брой застраховани обекти. В процеса на изготвянето на презастрахователната програма, посредством внимателното дефиниране на нейният най-важен елемент – самозадържането (размера на отговорността за собствена сметка), преотстъпването на рисковете и ограничаването на

загубите, респективно намаляване размера на изплатените обезщетения, седантът може да подобри структурата на своята съвкупност и по този начин да подобри колебанията в изплатените обезщетения и да стабилизира резултатите от своята дейност.

Наличието на изградена презастрахователна програма предоставя редица *предимства за застрахователите* като: редуциране на размера на изплатените обезщетения; по-добра класификация на рисковете; диверсификация на поетите рискове; увеличаване на капацитета на седанта; по-добро-покрытие; по-нисък размер на разноските; споделяне на рискове; възможност за продажба на продуктова линия; управление на финансови резултати; прехвърляне на инвестиционен риск, предоставяне на услуги от най-добро качество и др.

Втори подпараграф е посветен на организацията на презастрахователната програма. Според Габровски „организацията на презастрахователната програма ... обхваща няколко етапа, през които преките застрахователи и презастрахователите с помощта на подходяща застрахователна и презастрахователна техника, на базата на наличната статистическа информация определят собственото участие в разпределението на риска и съответните финансови средства“⁴. Той посочва неизбежни основни принципни положения, свързани с подготовката и сключването на презастрахователните договори, а именно: анализ на застрахователния и презастрахователния състав и оценка на рисковата ситуация; избор на подходящо презастрахователно покритие; определяне на самозадържането и оформянето на цесии; застрахователна и презастрахователна калкулация; пласиране на отговорностите на

⁴ Габровски, Р., *Основи на презастраховането*. Свищов: АИ "Ценов"2006.

презастрахователния пазар; сключване и поддържане на презастрахователните договори.

Разработването на презастрахователната програма се влияе от редица фактори, по-важните от които са: рискове/обекти и загуби; финансовото състояние на компанията и нейните капиталови нужди за растеж; поведение на конкурентите; ситуацията на застрахователния пазар; наличието на правни, икономически или политически фактори, които биха могли да окажат съществено влияние върху бизнеса и да променят изискванията на презастрахователите спрямо застрахователите; ситуацията на презастрахователния пазар; ситуацията с презастрахователите по действащата текуща презастрахователна програма на застрахователя; необходимост на седанта от професионална помощ и експертиза, предоставени от презастрахователното дружество и др.

В обобщение на изложеното във втора глава са направени следните **изводи**:

Първо. Основната причина, поради която директните застрахователи използват презастраховането, е да се защитят срещу риска от понасяне на загуби, които могат да причинят сериозни финансови затруднения и евентуална несъстоятелност. Презастраховането може да се разгледа като механизъм, който застрахователят използва, за да получи защита срещу някои или всички рискове, свързани със застрахователните полици, които е сключил. От гледна точка на застрахователя, това е най-добрият начин за намаляване на размера и колебанията в изплатените обезщетения и за хомогенност на застрахователните суми.

Второ. Застрахователите могат да търсят презастрахователно покритие и поради редица други причини като: намаляване нестабилността в резултатите от застрахователната дейност, причинена от настъпил катастрофичен риск; увеличаване на застрахователния капацитет;

подпомагане започването на работа по нов вид застраховане, навлизането на нов пазар, използване експертизата на презастрахователите, свързана с познанието за пазара; установяване на подходящо ниво на диверсификация на риска и др.

Трето. В презастрахователната практика, а дори и в специализираната презастрахователна литература, не се прави стриктно разграничение между отделните понятия. Във връзка с необходимостта от тяхното разясняване е възприета класификацията, според която видовете, методите и формите на презастраховане, резултат от историческото им развитие, биха могли да бъдат разграничени според юридическата им концепция и според метода (технологията на сключване).

От „юридическа гледна точка“, според правата и задълженията, свързани с отстъпването и поемането на отговорности и/или загуби, презастраховането се подразделя на видовете: факултативно, факултативно-облигаторно, облигаторно-факултативно и двустранно-облигаторно презастраховане.

Според „технологията на сключване“, са налице пропорционален и непропорционален методи на презастраховане. От своя страна, пропорционалният и непропорционалният метод на презастраховане, се подразделят на отделни форми на презастрахователна защита. Според пропорционалното разпределение на правата и задълженията по презастрахователния договор, формите на презастраховане се подразделят на квотно, ексцедентно и квотно–ексцедентно презастраховане. При непропорционалният метод на презастраховане, основно място заемат „Превес на загубата“ и „Спиране на загубата“.

Четвърто. Основната цел на презастрахователната програма е свързана с контрол върху колебанията на изплатените обезщетения, с нестабилността които тези колебания предизвикват особено при липса на хомогенност и липса на голям брой застраховани обекти. Посредством

внимателното преотстъпване на рисковете и ограничаване на загубите, респективно намаляване размера на изплатените обезщетения, седантът може да подобри структурата на своята съвкупност и по този начин да подобри колебанията в изплатените обезщетения и да стабилизира резултатите от своята дейност.

Пето. Определянето на подходящ размер на самозадържане на застрахователя е от особено важно значение за успеха на презастрахователната програма. Определянето на неговия най-подходящ размер с цел редуциране размера на изплатените обезщетения и минимизиране на техните неблагоприятни отклонения в рамките на самата застрахователна съвкупност по имуществено застраховане е от изключителна важност за добрите резултати на застрахователното дружество.

Глава трета. Насоки за минимизиране на неблагоприятните отклонения на плащанията в застрахователната съвкупност по имуществено застраховане в контекста на изградена презастрахователна програма

Трета глава на дисертационния труд е разработена в обем от 67 стандартни страници и е структурирана в три параграфа, както следва:

Параграф 1. Самозадържането на застрахователя като елемент на презастрахователната програма на седанта е структуриран в два подпараграфа:

1.1. Същност и цели на самозадържането;

1.2. Фактори, влияещи върху размера на самозадържането.

В *първи подпараграф* са разгледани, в теоретичен план, същността и целите на самозадържането на седанта. На практика е трудно да се дефинира понятието „самозадържане на застрахователя”. Б. Бенджамин в „Общо застраховане” посочва, че „по принцип в условията на научно обосновано

тарифиране и образуване на резервите, колкото по-голям е премийният приход, толкова е по-голям лимитът на самозадържането, тъй като по-малка е величината на относителното разсейване, което води до намаляване на необходимостта от презастраховане”.⁵ Според Клаус Гератевол „не съществува идеално и коректно самозадържане и трябва да се има предвид, че всяко самозадържане трябва да се разглежда в контекста на специфичната ситуация, в която то е включено”.⁶ А според Pohl и Iranya: „Самозадържането, приложено към презастраховането, е размерът на риска, който презастрахованият (т.е. седантът) е готов да плати от собствената си сметка за всяка полица, обект или група от обекти. Това е частта от риска, която е застрахована (поета) и не е преотстъпена на презастрахователя“.⁷

Проблематиката, свързана с дефинирането и установяването на лимитите на самозадържането на застрахователя, е разглеждана и в специализираната научна литература в България. Велеслав Гаврийски (Гаврийски, Презастраховане, 1963) посочва: „...преките застрахователи трябва да определят за всяка своя рискова група... т.нар. „плен за поемане”⁸. Този плен е равен на максималната застрахователна сума за един обект, установена съобразно пре-застрахователните възможности на застрахователя”. Върху проблемите на самозадържането са работили и Б.Керемедчиев, Хр. Драганов, Р. Габровски, Я. Андреев и др.

Целта при определянето на самозадържането в имущественото застраховане е да се извърши проучване и да се даде количествена характеристика на всички важни потенциални загуби и след това на тази база да се реши каква максимална сума в съответствие с този потенциал,

⁵ Benjamin, B. *General Insurance*. Hainemann. 1977.

⁶ Gerathewohl, K. *Reinsurance, Principles and Practice* (Том I). Karlsruhe: Verlag Versicherungswirtschaft e. V. 1980.

⁷ Pohl, S., & Iranya, J. (2018). *The ABC of Reinsurance*. Karlsruhe: VVW GmbH.2018.

⁸ Гаврийски, В. *Презастраховане*. Свищов.1963.

застрахователното дружество е готово да плати. Погледнато от прагматична гледна точка, колкото по-голямо е изискването към презастрахователната програма на застрахователното дружество, толкова по-малък ще бъде неговият абсолютен размер на самозадържане. Колкото по-малко е балансирана една застрахователна съвкупност, толкова по-големи ще са и изискванията към презастрахователната му програма.

Във втори подпараграф са изведени основните фактори, влияещи върху размера на самозадържането. Те са категоризирани като А“ и „В“ фактори.

„А“ факторите са елементите, които са от решаващо значение при определяне на действителната стойност на задържането от презастрахованите. Те включват: капитал на седанта; свободни резерви; ликвидни активи и брутен премиен приход на седанта.

„В“ факторите могат да се разглеждат като „помощници“ на „А“ факторите. Необходимо е седанта да ги разглежда заедно с „А“ факторите при вземане на разумно решение относно сумата на самозадържане. Тези фактори включват, но не се ограничават до: условията на презастрахователния пазар; естеството и качеството на оригиналния бизнес на седанта; разпоредби, наложени от регулаторния орган.

Параграф 2. Възможности за определяне на самозадържането при различните форми на презастраховане е структуриран в три подпараграфа:

2.1. „Вероятност за несъстоятелност“ при определянето самозадържането на седанта при пропорционално презастраховане

2.1.1. Определяне на оптималното самозадържане на седанта при квотно презастраховане

2.1.2. Определяне на оптималното самозадържане на седанта при ексцедентно презастраховане

2.2. „Потребност от презастраховане“ при самозадържане в случай на пропорционално презастраховане

2.3. „Приоритет на седанта“ при непропорционално презастраховане

В този параграф, посредством използването на подходяща информация и уместно подбран математико-статистически инструментариум са предложени конкретни подходи, които биха могли да са потенциално решение на проблемите, свързани с оптималния размер на самозадържането на седанта и редуциране на размера на неговите плащания.

В първи подпараграф е разгледан подходът „Вероятност за несъстоятелност“ при определянето самозадържането на седанта при пропорционално презастраховане, основан на **„вероятността застрахователят да достигне състояние на несъстоятелност (неликвидност)“**, т.е. сумата от средствата на сигурностната резерва⁹ и добавката за сигурност, с които разполага застрахователното дружество, няма да могат да покрият общия размер на исковете в съвкупността в даден момент. Подходът е разработен от Швейцарското презастрахователно дружество (Swiss Re), но публичност в специализираната литература придобива благодарение на учебника на Ратко Вуйович „Управление на рисковете и застраховане.¹⁰

Втори подпараграф е посветен на друга алтернатива, благодарение на която може да се определи оптималното самозадържане на седанта, а именно „потребност от презастраховане“, която представлява една техническа възможност за балансиране на резултатите от развитието на риска посредством намаляване на чувствителността на седанта към финансова загуба. Потребността от презастраховане е изчислена като произведение от три величини: *потенциал на колебанията в изплатените*

⁹ В разработката е вложен еднакъв смисъл в понятията „сигурностна резерва“ и „резерва за сигурност“.

¹⁰ Vujovic, R. *Upravljanje rizicima i osiguranje*. Beograd: Univesitet Singidunim. 2009.

обезщетения; коефициент „финансова слабост” и коефициент, изразяващ степента на „избягване на риска“. Необходимо е тя да бъде изчислена, както при дефинирането на самозадържането за цялата застрахователна съвкупност, така и за самозадържането при отделните видове застраховки от съвкупността.

Трети подпараграф насочва вниманието към определянето на оптимално самозадържане при непропорционално презастраховане, а именно определянето на „приоритета на седанта“. Дефинирането на неговия размер по отделния вид имуществена застраховка е от особена важност, тъй като в крайна сметка влияе върху крайния резултат на застрахователя, повлиян от развитието на риска. В дисертацията е разгледана една относително опростена възможност за определянето на приоритета, въведена в практиката от Швейцарското презастрахователно дружество (Swiss Re), която представлява съвкупност от правила (отношения), резултатите от които трябва да попадат в определени препоръчителни лимити.¹¹ Нейното използване води редица предимства като: опростеност на процеса на изчисление на размера на приоритета на седанта; използване на данни, по голяма част от които са заимствани от баланса и отчета за доходите на застрахователното дружество; наличието на предварително уточнени, препоръчителни лимити на използваните при изчислението отношения.

Параграф 3. Други възможности за редуциране на плащанията на застрахователя в рамките на неговото самозадържане е структуриран в два подпараграфа:

¹¹ Schmutz, M. *Designing Property Reinsurance Program. The Pragmatic Approach*. Zurich: Swiss Re Publishing. 1999.

3.1. Определяне на застрахователен максимум

3.2. Комбиниране на презастрахователни договори

В *първи подпараграф* е разгледана същността и особеностите при определянето на застрахователния максимум, т.е. най-големия размер на застрахователната сума, до който едно застрахователно дружество може да поеме отговорност без да влошава финансовата си устойчивост и без да увеличава относителния среден риск. Съобразяването с тези калкулирани размери по отделните имуществени застраховки няма да позволи създаването на условия за увеличаване разсейването на размера застрахователната сума около средния такъв. Няма да се увеличат и колебанията на плащанията в съвкупността.

Втори подпараграф представя начините, по които може да се комбинират различните видове презастрахователни договори и създаването на т.нар. „двустепенна“ презастрахователна защита, която води до:

- намаляване на размер на изплатеното обезщетение от страна на седанта за един обект (при комбиниране на *Работно покритие „Превес на загубата“* за един обект след *Екседентно презастраховане* и при комбиниране на *Работно покритие „Превес на загубата“* за един обект след *Квотно презастраховане*);

- намаляване на абсолютния размер на изплатените обезщетения от страна на седанта за едно събитие (при комбиниране на *Работно покритие „Превес на загубата“* за един обект и *Катастрофично покритие „Превес на загубата“* за едно събитие);

- стабилизиране на резултатите на седанта, по отношение „квотата на щетите“ на годишна база (комбиниране на *презастрахователен договор „Стиране на загубата“* и *пропорционален презастрахователен договор*).

В обобщение на изложеното в трета глава са направени следните **ИЗВОДИ:**

Първо. Самозадържането на застрахователното дружество е изключително важен елемент от неговата презастрахователната програма по имуществено застраховане. Прецизно установените и обосновани лимити на самозадържане, базирани на достатъчна по обем рискова статистика и подходящо избран математико-статистически инструментариум, позволяват на застрахователя да намали колебанията в резултатите в образуваната застрахователна съвкупност, а оттам и да редуцира размера на изплатените обезщетения.

Второ. Същността на самозадържането по имуществено застраховане може да бъде в пряка зависимост от избраната форма на презастраховане – пропорционална или непропорционална. В контекста на използването на потенциална форма на пропорционално презастраховане, удачно решение биха могли да бъдат възможностите, свързани с „вероятност за несъстоятелност“ и „потребност от презастраховане“.

Трето. Един от начините за определяне на максималното самозадържане на застрахователя се основава на „вероятността застрахователят да достигне състояние на несъстоятелност, т.е. сумата от средствата на сигурностната резерва и добавката за сигурност, с които разполага застрахователното дружество, няма да могат да покрият общия размер на исквете в съвкупността в даден момент. Тази „вероятност за несъстоятелност“ успешно може да се приложи и при двете форми на пропорционално презастраховане – квотното, така и при ексцедентното презастраховане.

Четвърто. „Потребността от презастраховане“ представлява друга възможност за дефиниране на самозадържането и балансиране на резултатите от развитието на риска посредством намаляване на чувствителността на седанта към финансова загуба. Тя се изчислява при определянето на самозадържането за цялата застрахователна съвкупност или за отделни застраховки, и представлява произведение от три величини:

потенциал на колебанията в изплатените обезщетения; коефициент „финансова слабост” и коефициент, изразяващ степента на „избягване на риска“.

Пето. Измежду множеството сложни процеси и етапи за установяването на частта от загубата за седанта при непропорционална форма на застраховане, Швейцарското презастрахователно дружество, публикува и препоръчва система, която представлява съвкупност от правила (отношения), резултатите от които трябва да попадат в определени препоръчителни лимити. Благодарение на нея се предоставя един „утъпан път“ от ясно дефинирани стъпки, водещи в посока калкулиране размера на „приоритета на седанта“, който размер не би застрашил балансираността на плащанията на седанта.

Шесто. Съобразяването с изчислените размери на „застрахователния максимум“, т.е. най-големия размер на застрахователната сума, който едно застрахователно дружество може да поеме без да влошава финансовата си устойчивост по отделните имуществени застраховки, няма да доведе до увеличаване разсейването на размера на застрахователната сума около средния такъв. Не биха се увеличили и колебанията на изплатените обезщетения в съвкупността.

Седмо. Основната цел на комбинирането на различни методи за презастраховане, респективно комбинирането на различни видове презастрахователни договори, е възможността застрахователят да изгради оптимална програма, която в най голяма степен да защити самозадържането на седанта от резки колебания в изплатените обезщетения. Съчетаването на отделни презастрахователни договори, с цел намаляване на плащанията на застрахователя в рамките на неговото самозадържане, е именно правилна стъпка в тази посока.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В заключение, в обобщен вид, са представени основните изводи и постигнатите изследователски резултати. Предлаганите подходи за дефиниране на оптималния размер на самозадържането на седанта и редуцирането на размера на изплащаните от него обезщетения представляват логичен завършек на изследването. Те са резултат от систематизиране, обобщаване и авторова интерпретация на достатъчен обем информация с теоретико-методологически и емпиричен характер и притежават значим капацитет за подобряване на резултатите, свързани с развитието на риска и презастрахователната дейност по отделните имуществени застраховки.

IV. ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА ОРИГИНАЛНОСТ И ДОСТОВЕРНОСТ

Във връзка с провеждането на процедура за придобиване на образователната и научна степен „доктор” по научната специалност „Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка (застраховане и социално дело), декларирам:

1. Резултатите и приносите в дисертационния труд на тема **„Възможности за редуциране плащанията на седанта по имуществено застраховане в контекста на неговата презастрахователна програма”** са оригинални и не са заимствани от изследвания и публикации, в които авторът няма участия.

2. Представената от автора информация във вид на копия на документи и публикации, лично съставени справки и други съответства на обективната истина.

3. Резултатите, които са получени, описани и/или публикувани от други автори, са надлежно и подробно цитирани в библиографията.

гр. Свищов

Декларатор:.....

20.06.2024 г.

V. СПРАВКА ЗА НАУЧНИТЕ И НАУЧНО-ПРИЛОЖНИ ПРИНОСИ В ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Настоящият труд, във всички свои обособени части, дава различни по своето естество приноси, които се коренят в следното:

1. На базата на анализ на публикуваните данни от Комисията за финансов надзор, свързани със състоянието на пазара по имуществено застраховане в България, е предложена допълнителна възможност за въвеждане и анализ на потенциална „необходимост от презастрахователна защита“. Тази необходимост е установена и аргументирана посредством изчисляването на коефициентите на вариация на: изплатените обезщетения, квотата на щетите и вероятност за настъпване на застрахователен случай за всяка една отделна имуществена застраховка.

2. Изясняване на същността на презастраховането, на неговите видове, методи и форми, като уместен способ за намаляване на размера и колебанията в изплатените обезщетения по имуществено застраховане и за хомогенност на застрахователните суми.

3. Дефиниране същността на самозадържането на седанта, в контекста на изградената презастрахователна програма, като успешен опит за количествена характеристика на всички важни потенциални загуби, на базата на която застрахователното дружество трябва да прецени, колко от тях може да плати без да влоши своите резултати.

4. Предлагане на различни подходи за калкулиране на самозадържането, които благодарение на подходящо подбран математико-статистически инструментариум, позволяват на седанта да намали колебанията в резултатите в образуваната застрахователна съвкупност, а оттам и да редуцира размера на изплатените обезщетения.

VI. СПИСЪК С ПУБЛИКАЦИИТЕ НА ДОКТОРАНТА ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

I. Статии:

1. **Василева, Р.** „Ликвидационните разноси като неделима част от анализа на резултатите по имуществено застраховане в България”, Годишен алманах „Научни изследвания на докторанти”, книга XVIII. Том 15.2022.

2. **Vasilev, V., Erusalimov, R., Paneva, A., Ninova, V. Iliev, N., Vasileva R.** State of Competitive Environment of The Life Insurance Market in Bulgaria for the Period 2012-2021”,

DOI: <https://doi.org/10.19275/RSEPCONFERENCES208>

3. **Василева, Р.** Използване на „застрахователния максимум“ при определяне самозадържането на застрахователя. Пример от българския застрахователен пазар по имуществено застраховане”, електронно списание „Диалог” ISSN:1311-9206, бр.1, 2023 г.

4. **Василева, Р.** „Коефициентът на вариация като възможност за анализ на пазара и установяване на необходимостта от презастрахователна защита при имуществените застраховки в България”, Годишен алманах „Научни изследвания на докторанти”, книга XIX. Том 16.2023. (под печат)

II. Доклади:

1. **Василева Р.** „Развитие на имущественото застраховане в България през призмата на презастрахователните отношения“ – Сборник с доклади от Международна научно-практическа конференция „Устойчивото развитие и социално-икономическа кохезия през XXI век – тенденции и предизвикателства, 8-9 ноември 2021 г., Свищов, АИ „Ценов“, том 1, ISBN 978-954-23-2067-8 (print).

**VII. СПРАВКА ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА МИНИМАЛНИТЕ
НАЦИОНАЛНИ ИЗИСКВАНИЯ ВЪВ ВРЪЗКА С ПРОЦЕДУРА ЗА
ПРИДОБИВАНЕ НА ОНС „ДОКТОР“**

от докторант Радка Иванова Василева (докт. № d020221215)

Показател	Точки
Група от показатели А.	
Показател 1. Дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор“.	
Възможности за редуциране плащанията на седанта по имуществено застраховане в контекста на неговата презастрахователна програма	50
<i>Дисертацията е обсъдена и е открита процедура по нейната защита.</i>	
Група от показатели Г.	
<i>Сума от показатели от 4 до 10</i>	
7. Статии и доклади, публикувани в нереферирани списания с научно рецензиране или публикувани в редактирани колективни томове	
Василева Р. „Развитие на имущественото застраховане в България през призмата на презастрахователните отношения“ – Сборник с доклади от Международна научно-практическа конференция „Устойчивото развитие и социално-икономическа кохезия през XXI век – тенденции и предизвикателства, 8-9 ноември 2021 г., Свищов, АИ „Ценов“, том 1, ISBN 978-954-23-2067-8.	10
Василева, Р. „Ликвидационните разноси като неделима част от анализа на резултатите по имуществено застраховане в България”, Годишен алманах „Научни изследвания на докторанти”, книга XVIII. Том 15.2022.	10
Vasilev, V., Erusalimov, R., Paneva, A., Ninova, V. Iliev, N., Vasileva R. State of Competitive Environment of The Life Insurance Market in Bulgaria for the Period 2012-2021”, DOI: https://doi.org/10.19275/RSEPCONFERENCES208	1,6

Василева, Р. „Използване на „застрахователния максимум“ при определяне самозадържането на застрахователя. Пример от българския застрахователен пазар по имуществено застраховане”, електронно списание „Диалог” ISSN:1311-9206, бр.1, 2023 г.	10
Василева, Р. „Коефициентът на вариация като възможност за анализ на пазара и установяване на необходимостта от презастрахователна защита при имуществените застраховки в България”, Годишен алманах „Научни изследвания на докторанти”, книга XIX. Том 16.2023. (под печат)	10
Общ брой набрани точки – сума от показатели от 4 до 10	41,6
Изискуем брой точки – сума от показателите от 4 до 10	30

20 юни 2024 г.

гр. Свищов

Докторант: Радка Василева